

Н.У. АБИШОВ^{1*}, А.У. АБИШОВА²

¹Халықаралық туризм және меймандостық университеті
(Қазақстан, Түркістан), E-mail: abishov.nurzhan@iuth.edu.kz

²М.Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан университеті
(Қазақстан, Шымкент)

ТҮРКІСТАН ОБЛЫСЫНДА АГРОТУРИЗМДІ ДАМУДЫҢ ТЕТІКТЕРІ

Аңдатпа. Түркістан облысында агротуризмді дамыту ауылдық аймақтардың тек табиғи ресурстарын ғана емес, сонымен қатар қазақ елінің мәдениетін, салт-дәстүрін, тарихын, ұлттық асханасын жанғыртуда маңызды мәнге ие болары белгілі. Бұл сала отандық туризм мен ауылиаруашылықтың болашақтағы даму бағыттарын анықтайтын әлеуетті тақырыпқа жатады.

Агротуризм - бұл ауылдық жерлерде ұйымдастырылуы мүмкін туризмнің бір түрі, соңғы жылдардағы статистикалық мәліметтерге қарай, тұтынушылар арасында үлкен сұранысқа ие екендігін айтуға болады. Бұл сектор ауылдық мекендердің экономикасының өсуіне, экожүйелер мен мәдени құндылықтарды сақтауға, аумақтардың дамуына, инфрақұрылым, ауылдағы жұмыссыздықтың сияқты мәселелер шешімін қамтамасыз етуге бағытталған. Бүгінгі таңда Еуропа елдерінің агротуризм саласындағы тәжірибесін, Түркістан облысының кейбір өңірлері үшін қолдана білу де пайдалы болары сөзсіз. Осыған орай, мақаланың зерттеу нысаны ретінде еліміздегі ауылиаруашылығы дамыған өңірлерінің бірі Түркістан облысы таңдалынды. Мақсаты – Түркістан облысының агротуризмге бейімділігі мен әлеуметтік-экономикалық әлеуетінің факторларын жан-жақты айқындап көрсетуге негізделді.

Зерттеу нәтижелері – Облыстағы агротуризмді дамыту ресурстарының жеткілікті екендігі анықталған; жергілікті мемлекеттік органдар тарапынан агротуризмнің кейбір бағыттарын қолдауға қаржылай көмектердің жеткілікті екендігі айтылған; агротуризмді дамытудың мүмкіншіліктері қандай аудандарында жоғары екендігіне қатысты талдау жасалынып, ұсыныстар көрсетілген; агротуризм - аграрлық кәсіпкерліктің табысты туристік бағыт ретіндегі өзгешеліктері көрсетілді.

Қорытындылар – Қазақстанның Алматы облысында агротуризмді дамытудың алғашқы тетіктері қалыптасты. Түркістан облысының агротуристік ресурстары басқа өңірлерінен ерекшеленуіне байланысты оны кәсіби тұрғыда қолға алу міндеті пайда болуда. Осыны ескере келе ғылыми жұмыс өңірдің агротуристік әлеуетінің ресурстарына егжей-тегжейлі талдау жасалынды.

Кілт сөздер: Түркістан облысы, ауылдық туризм, агротуризм, экономикалық талдау,

***Бізге дұрыс сілтеме жасаңыз:** Абишов Н. У., Абишова А. У. Түркістан облысында агротуризмді дамытудың тетіктері // Bulletin of the International university of Tourism and Hospitality. –2023. – No2(2). –Б. 19–29. <https://www.doi.org/10.62867/3007-0848.2023-2.02>

***Cite us correctly:** Abishov N. U., Abishova A. U. Turkistan oblysynda agroturizmdy damytudyn' tetikteri [Mechanisms for the development of agritourism in turkestan region] // Bulletin of the International university of Tourism and Hospitality. –2023. – No2(2). –Б. 19–29. <https://www.doi.org/10.62867/3007-0848.2023-2.02>

Кіріспе.

Ауылшаруашылығы туризмі бүгінгі таңда демалушылар арасында белсенді түрде танымалдылыққа ие болып келеді. Агротуризм – ауылды мекендердің табиғи, тарихи-мәдени және басқа да қайталанбас ресурстары мен сипаттарын қолдана отырып агротуристік өнімнің кешенін құруға бағытталған туризмнің ерекше секторы болып табылады. Шетелдік ғалымдардың зерттеулеріне қарағанда қала тұрғындарының 30% жуығы ауылды мекендерде демалуды дұрыс көреді [1]. Мысалы, Еуропа елінде қала тұрғындарының 50% жуығы агротуризм нысандарында демалғанды ұнатады [2]. Еуропада агротуризмді қолдаудың алғашқы мемлекеттік заңнамалық және ұйымдық мәртебесі Францияда 1955 жылы қалыптасты. Онда Ауылшаруашылығы мен туризм Ассоциациясы құрылды және үлкен бастамаға айналды.

Агротуризмді дамыту қандай нәтижелерге қол жеткізуге мүмкіндік береді дейтін болсақ, біріншіден, агротуризм ұйымдастырылған өңірдің дамуына; екіншіден, өңірдің оң бейнесін қалыптастыруға; үшіншіден, жергілікті тұрғындардың жұмысбастылығын арттыруға; төртіншіден, табиғи өнімдердің өндірісі мен сұранысын арттыруға және қалыптастыруға; бесіншіден, жергілікті бизнес субъектілерінің қызметін жандандыруға ықпал етеді.

Қазақстанда туристік индустриясы енді ғана қалыптаса бастады, сондықтан еліміздің ауылдық аумақтарының – табиғи, тарихи, мәдени, этнографиялық әлеуеті әлі де сұранысқа ие емес.

Агротуризмді демалу немесе ауыл шаруашылығы субъектілерінің қызметімен танысу мақсатында туристердің ауылдық жерлерде уақытша болуын көздейтін, ауылдық жерлер мен оның тұрғындарының табиғи, мәдени-тарихи және басқа да ресурстарын пайдалануға бағытталған туризм түрі ретінде анықтауға болады.

Агротуризмнің (ауыл туризмі) болашағы зор. Соңғы жылдары біздің елімізде, бүкіл әлемдегі сияқты, туристер ағынын сырттан ішкі бағытқа бағыттау үрдісі байқалды, елдің табиғи аймақтарында және де басқа да аймақтарда демалуға деген қызығушылық арта бастады. Барған сайын экологиялық фактордың маңыздылығы жоғары болғандықтан, дамыған курорттық аймақтардағы қоршаған ортаға жүктемені төмендетуге байланысты, жаңа туристік аймақтар ізденуде.

Қазақстанда бұл сала енді дамып келе жатқан туризм бағытына жатады. Бірақ, бірқатар ел өңірлері осы саланы жолға қоюда бірқатар нәтижелерге қол жеткізді. Түркістан облысының бұл бизнестің дамуындағы ұсынатын мүмкіндіктері жеткілікті, себебі, Түркістан облысында еліміздегі дамыған аграрлық сектор мен туристік инфрақұрылым қалыптасқан деуге негіз бар. Өңірде аграрлық туризмді дамытуға ұмтылушы бірнеше кәсіпкерлік нысандарының бар екендігіне зерттеу барысында көз жеткіздік.

Бірақ, ол кәсіпкерліктердің аграрлық туризмді дамытуға белсенді кірісуіне бірнеше факторлар әсер етіп отыр, оның бірі ретінде аграрлық секторлардың қожайындарының туристік фирмалармен нашар қарым-қатынасы және интернет ресурстарын пайдалануға ынтаның жоқтығы. Туристік фирмалармен келіссөздерде әріптестік келісімшарттың соңына дейін түзілмеуі және онда мүдделі тараптардың өзара қайшылықтарының шешім таппауын түйінді мәселеге жатқызамыз.

Қазіргі таңда Қазақстанның ауылды елдімекендері аграрлық индустрияның белгілері

бойынша бірқатар алға жылжуларды көрсетіп отыр. Оның ішінде Түркістан облысының ауылдары айтарлықтай жетістіктерге жетіп отыр. Ауыл тұрғындары үкіметтің аграрлық кәсіпкерлікті дамыту бағдарламалары бойынша бірқатар жеңілдектерге ие болуда және салық төлеу индикторлары аясында жақсы көрсеткіштер айқындады. Яғни, ауыл тұрғындары экономикалық-әлеуметтік және өзін-өзі жұмыспен қамтамасыз ету тұрғысында жоғары нәтижелерге қол жеткізуде.

Алайда, қосымша үндеу ретінде сыртқы және ішкі нарықтың аграрлық сектордағы бәсекелестігі арту үстінде. Сыртқы нарықтан Қазақстанның ауылшаруашылығы саласының өнімдеріне арзан ұсыныстар келіп жатқандығы мәлім. Түркістан облысының ішкі нарығын да да аграрлық кәсіпкерлік бойынша өзара бәсекелестіктің артып жатқандығын байқау қиын емес. Сонымен қатар, демографиялық өсімнің қарқыны өңірде қарқынмен өсуде. Ал, бұл фактор жер көлемінің азаюына әкелетіндігі сөзсіз. Жердің өндірілмейтін табиғи ресурсқа жататындығын ескере отырып, оның жылдан-жылға азаятындығына көңіл аударған жөн. Бұл қажеттіліктер қолда бар жер ресурстарын тиімді пайдалануға жетелейтіндігі сөзсіз. Осыған орай, аграрлық салада жаңа тәсілдер мен идеяларды қолдану, болашақтағы өңірдің дамуының табыс кепілі болып табылмақ.

Түркістан облысы мәдени-архитектуралық тұрғыда туристер үшін маңызды аймақтардың бірінен саналады. Облыс аумағына жыл сайын миллионнан астам туристер келіп тамашалайды. 2021 жылы облыс орталығы Түркістан қаласына келген туристердің саны (жергілікті тұрғындарды қосқанда) миллионнан асқан. Осы үлкен туристік ағымның кем дегенде 30% жуығын агротуризммен танысуға бағыттаса, онда ол ауылды елдімекендердің дамуына серпіліс беретіндігі сөзсіз [3].

Аграрлық туризмді дамыту ауыл тұрғындары үшін, табыс табудың балама түріне айналатындығын уақыт нақтылауда. Бұл бір жағынан жыл сайын санмен өсіп келе жатқан қала тұрғындарының табиғат аясында демалуына жағдай жасап, осы арқылы ауыл халқының өзін-өзі қаржылай қамтамасыз етуіне алып келетін бағытқа айналады. Бұл тәжірбиені Қазақстанның өзге облысының ауыл кәсіпкерлері жоғары дәрежеде қолданып келе жатыр [4].

Түркістан облысының табиғи ландшафты мен бау-бақша алқаптары туристердің демалатын белсенді аймақтарына айналуына жергілікті биліктің де мүддесі зор. Бұған олардың іске асырған әкімшілік қадамдары мен шешімдерінен көз жеткіземіз. Аграрлық туризмді дамытудың субъектілері болып – ақпараттық, кеңестік, әдіснамалық және ұйымдастырушылық қолдаулар болып табылады. Бұл бағытта Қазақстанның Ауылшаруашылығы министрлігі түрлі шаралар ұйымдастырып, қаржылай-материалдық жәрдемдер ұсынууда.

Бұл мақалада Түркістан облысындағы аграрлық туризмнің қазіргі даму ахуалы мен оның болашақтағы ұсынатын нәтижелері бойынша ғылыми талдау жасалынған. Мақаланың өзектілігі ретінде оның әдіснамалық-ақпараттық тұрғыда ауыл кәсіпкерлеріне ұсынатын материалдық база тұрғысындағы маңызын атауға болады.

Зерттеу материалдары мен әдістері. Зерттеу материалдары ретінде агротуризм мен маркетингтік қызмет көрсету салалары бойынша теориялық қолданыстағы батыстық ғалымдардың еңбектері мен тұжырымдары қолданылды, себебі агротуризмді бизнестің белгілі бір түріне айналдырып, экономикалық моделін жетілдіруде американдық зерттеушілердің рөлі жоғары. Бұл американдық зерттеушілердің теориясында агротуризмнің даму бағыттарын анықтайтын модельдер мен әдістер талқыланған [5]. Бұл теориялар

нарықтың субъектілерін өз қызметтерінде «жеке қарым-қатынас» деңгейінде жаңа технологияларды қолдануға шақыруды көздейді, яғни, бизнес ол – жаңа технологиялар аясында жеке қарым-қатынасты дамытуға аса мүдделі болып табылады. Бүгінгі таңда, Түркістан облысындағы ауылдық жерлердегі туризмді дамытуда тосқауыл болып тұрған мәселелердің қатарына - туристік компаниялар мен фермерлердің арасындағы өзара келісімнің жоқтығы, билік пен кәсіпкерлердің арасындағы түсінбеушілік факторларының болуы мен технологиялардың жетіспеуін атауға болады.

Осыны ескере отырып, біз Түркістан облысында агротуризмді дамыту бойынша кедергілерді анықтау мен қолда бар менеджмент және маркетингтік технологияларды одан әрі жетілдіруді шешуге көмектесетін статистикалық іріктеу, факторлық талдау, әдебиеттерге шолу жасау және т.б. әдістерді белсенді қолдануға ұмтылды.

Нәтижелер

Аграрлық туризм - бүгінгі таңда Қазақстанның туризм саласындағы перспективті бағыттардың бірі болып табылады. Бұл бірінші кезекте ауылды жерлердің әлеуметтік-шаруашылық әлеуетін көтеруде үлкен серпіліс беретін күш болып табылады. Жалпы қарастырғанда агротуризм ауылдық аймақтардың әлеуметтік-экономикалық мәселелерін шешуде кешенді шешімдер мен мүмкіндіктерді ұсына алады. Оның жандануы арқасында ауылды елдімекендерде орта және шағын кәсіпкерлікті дамытуға, жолдарды салу мен жөндеуге, ауылшаруашылығы өнімдерін өндіру мен қайта өңдеу, тарихи және этнографиялық ресурстарды игеру, инновациялық технологиялардың тартылуы қамтамасыз етіледі. Сонымен қатар, ең бастыларының қатарында ауылды жерлердегі жұмыссыздық мәселесінің шешілуінде балама қызметін атқаруға көмектесе алады.

Түркістан облысы еліміздің облыстарының ортасында халық саны жөнінен ең үлкен аймақ болып табылады. Ауылдардың саны мол және тығыз орналасқан. Жұмыссыздық мәселесінде өзара бәсекелестіктің рөлі жоғары. Қолда бар табиғи және материалдық ресурстарды пайдала отырып жұмыс көздерін ашу қоғамның әл-ауқатын одан әрмен жақсартатындығы сөзсіз.

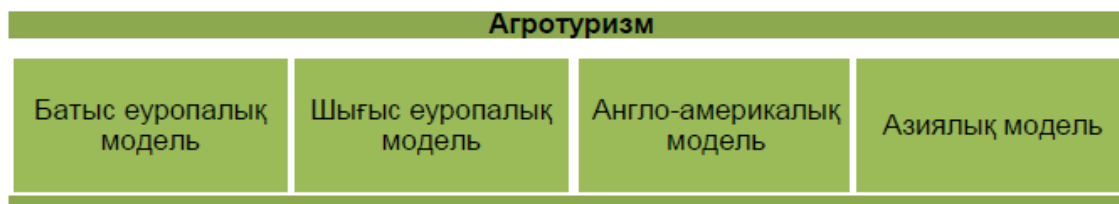
Мал шаруашылығы түрлерінен ферма ұйымдастыру арқылы туристерге экскурсия ұйымдастыра алатын агробизнесі құрудың тәжірбиесі Қазақстанда қалыптасып үлгерді деуге болады. Мысалы, Алматы облысының Еңбекшіқазақ ауданының Аймен ауылында «Фауна» страус өсіретін фермасы осы бағытта бірқатар танымалдылыққа ие болып үлгерді, бұдан бөлек алма бақтары және балық фермаларын айта кеткен жөн [6].

Жоғарыда аталған ферманың негізіндегі шаруашылық нысандары Түркістан облысында да көрініс таба бастады. Бірақ, оларға туристік тартымдылықтың деңгейі салыстырмалы тұрғыда жоғары көрсеткіштерге ие емес. Мысалы, Түркістан облысының Бәйдібек ауданында асылтұқымды гиссар қойларын өсірумен айналысатын «ДОДА» фермасы айналысады [7]. Бүгінгі таңда, гиссар қойларының саны бірнеше жүзді құрайды және туристердің тамашалауына ұсынатын ерекшеліктері бар болып табылады. Бірақ, аудан аумағына тарихи-мәдени зияратпен келуші туристер аталған шаруашылықтың өмір сүруінен бейхабар екендігіне көз жеткізді. «Домалақ Ана» кесенесіне зияратпен келуші 5 туристен «ДОДА» шаруашылығы туралы сұрағанымызда, олардың хабары жоқтығы мәлім болды.

Осыдан соң, жергілікті тұрғындардан аталған ферманың мекен-жайын сұрау барысында олардың тек біреуінің хабардар екендігіне көз жеткіздік. Осыған қарап, жергілікті ерекше шаруашылық түрлерімен айналысатын фермалардың қоғамдағы танымалдылық деңгейін анықтауға болады.

Облыстағы туристер үшін тартымды аудандардың бірі Бәйдібек ауданы болып табылады. Аудан аумағында тарихи-мәдени ескерткіштермен қатар, табиғи қызықты нысандардың мол екендігі айқын. Мысалы, ауданның таулы өлкесінде орналасқан «Ақмешіт» үңгіріне жыл сайын елімізден ғана емес, шетелден де туристер ағылып келеді. Олардың бірқатарын, жылқы, қой шаруашылығымен айналысатын фермалардың қызметімен танысуға бұру, мал шаруашылығының дамуына үлкен ынталандыру сыйлайтындығы сөзсіз.

Облыс аумағының бақ-бақша өндірісіне бай екендігін ескере келе, осы саланы дамытуға көп еңбек жұмсау қажеттігін мойындау қажет. Табиғи ресурстарды тамашалаумен қатар, туристерге жасанды табиғи өндіріс ресурстарын көрсету және осы арқылы кіріс түсіру кезек күттірмейтін міндеттердің қатарына жатады.

1 - сурет – Агротуризмді ұйымдастыру модельдері

Агротуризм моделіне тән ерекшеліктерді қарастыратын болсақ, Еуропа үшін агротуризм негізінен ауыл шаруашылық өндірістегі дағдарыс салдарын жоюдың тетігі ретінде қалыптасты. Мамандар еуропалық агротуризмнің дамуының бірнеше «толқындарын» бөліп қарастырды. Бірінші кезеңді немесе «толқынды» агротуризмнің әмбебап моделі (британдық, немістік, итальяндық, француздық) шеңберінде қалыптасқан классикалық үлгі ретінде сипаттайды. Ал, екінші кезең Болгария, Венгрия, Греция, Польша және Румыния тәрізді елдерде агротуризмнің пайда болуы, сонымен қатар тарихи, мәдени және этникалық сипаттамалары бар агротуризм баламаларының қалыптасуымен ерекшеленген [8].

Агро және ауылдық туризмнің қатысушысы болу үшін кәсіпкерлерге ресурстар, яғни демалушыларға қызмет көрсету саласында жұмыс істеуге деген ықылас және қонақтарға мұқият және мейірімді болу мүмкіндігі болуы керек. Отбасының жеке ресурстары келесідей болуы мүмкін:

- Ауылда орналасқан жеке немесе жалға берілетін тұрғын үй, оны отбасы қонақтарды қабылдау уақытында босатады, өздері негізгі тұрғын үйге жақын бөлек бөлмеге көшеді;
- Фермерлік шаруашылыққа бөлінген жер теліміндегі туристерге арналған үй;
- Жеке кіреберісі бар иесінің үйіндегі бос бөлме;
- Ыдыс-аяқ, төсек-орын, жиһаз жеткілікті;
- Үй жанындағы учаске, шаруашылық, жылқы және т.с.с.;
- Көлік, балық аулау, рафтинг қызметтерін көрсетуге арналған көлік құралы (автомобиль, қайық, катамаран) ;
- Шабындық жерлер, омарта (экскурсиялық қызметтерді көрсету үшін: шабындыққа қатысу, шөп жинау, омартамен танысу, омартада бал сатып алу);
- Балық аулау, саңырауқұлақтар табу, дәрілік шөптерді түсіну (экскурсиялар);
- Халық қолөнерін меңгеру және басқаларды оқыту қабілеті (мастер-класстар өткізу үшін);
- Еркін жұмыс күші;

- Өз халқының тарихы мен мәдениетін білу;
- Табиғатты, оның аумағын және оның көрікті жерлерін білу;
- Шет тілін білу;
- Телефон, компьютер, электрондық пошта болуы.

Бұл ресурстардың барлығын бірден алудың қажеті жоқ. Сондай -ақ, қызметтерді ұсынуға және олардың бір немесе екеуінің негізінде жұмыс орнын ұйымдастыруға болады. Егер кәсіпкер ауылдық туризмді ұйымдастырғысы келсе, оған дайын болу керек:

- Жеке кәсіпкер ретінде тіркелу немесе салық инспекциясына туристерді қабылдау бойынша қызметтің басталғаны туралы хабарлау;
- Тиісті курстарда, семинарларда оқыту, мамандандырылған басылымдарды оқу арқылы өзінің кәсіби деңгейін үнемі арттырып отыру және отбасының кәсіби біліктілігін жүйелі түрде арттырып отыру;
- Өз ісін отбасындағы міндеттерді нақты бөлу арқылы басқару (Бухгалтерия жүргізу, үй-жайларды тазалау, тамақ дайындау, үй жанындағы учаскеге күтім жасау, қажетті тауарлар мен жабдықтарды сатып алу, іс бойынша серіктестермен байланыс, жарнама өнімдерін дайындау және т. б.);
- Үй жанындағы және үйге іргелес учаскеде тәртіп орнату;
- Қонақтарға арналған тұрғын үйді абаттандыруды жақсарту;
- Қонақтар үшін қайталанбас экскурсиялар әзірлеу;
- Қонақтар үшін қосымша қызметтер ұйымдастырылсын: балық пен ет ыстау, торттар пісіру, үй наны, үй ірімшігі, шарап жасау, көлік қызметтері, балық аулау және т. б.;
- Әр түрлі көкөністерді өсіріп, қонақтарды сапалы және дәмді тағаммен қамтамасыз ету;
- Туризм, жеке кәсіпкерлік, жауапкершілікті сақтандыру, санитарлық-гигиеналық және өртке қарсы ережелер саласындағы заңнаманы түсіну;
- Егер заңнама талап етсе, жұмысқа қажетті рұқсат құжаттарын алу;
- Икемді болу және қонақтар тобының құрамына байланысты үйдің жабдықтарына тез өзгеріс енгізу мүмкіндігі (балалар төсегін орнату, мүгедектер арбасын жылжыту үшін пандустар жасау, ұйықтайтын орындарды орнату немесе алып тастау, шелпектермен қамтамасыз ету және т.б.);
- Егер бұл қызметтер орталықтандырылмаған болса және қабылдаушы отбасы оларды ұсына алмаса, қонақтарға қосымша қызмет көрсету туралы басқа ауыл тұрғындарымен келісу мүмкіндігі;
- Жанжалды жағдайларды шешу мүмкіндігі (қиындықтың себебін іздеу және табу);
- Мейірімділік атмосфераны сақтау мүмкіндігі;
- Меймандардың сұранысына назар аудару (орамалдарын жиі-жиі ауыстыру, бала төсеніштерін ауыстырып кептіріп беру, еденді сүрту және т. б.);
- Қонақтардың кез-келген ескертуін назарға алу, оны талдау, бизнеске пайда әкелу мүмкіндігі [9].

Туризмдегі қызмет сапасы - бұл жоғары баға, жиһаз бен интерьердің түрлі-түсті көрінісі емес, ал ұсақ-түйек заттарға назар аудару білу (бөлмедегі тазалық, қолыңыздағы барлық нәрсенің болуы, клиенттің өтініштерін орындау жылдамдығы, уақтылы ақпарат беру, тамақтану ерекшеліктерін ескеру, мейірімділік және т.б.). Үш – жеті адамға сапалы қызмет көрсету.

Кез-келген туристік немесе қонақ үй бизнесінде әрқашан пайда болуы мүмкін жанжал және жанжал төңірегіндегі жағдайлар болары сөзсіз. Жанжалға дейінгі жағдайлар негізінен айтарлықтай сапардан және тұрудан келген туристің күтуі мен оның нақты әсерлері арасындағы айырмашылықтардан туындайды. Мысалы, қызметтердің құны турист үшін қажетті тұрмыстық және санитарлық-гигиеналық жағдайлар болмаған кезде тым жоғары көрінді (ыстық су жоқ, аулада суық дәретхана және т.б.). Бұл жағдайда, иесі баға мәселесіне ақылмен жүгінуі керек және "баға-сапа" тепе-теңдігін сақтау керек.

Ауылшаруашылық шаруалары мен қонақ үй иелері туристер тарапынан қанағаттанбау жағдайын болдырмауға мүмкіндік беретін кейбір ережелерді ұстануы керек:

- бағдарламаны тым тығыз етпеу және бағдарламада қонақтар бос уақытын өз қалауы бойынша жоспарлай алу керек;

- қонақтар демалыс орнына келгенге дейін оларға ұсынылатын жағдайларға қатысты барынша хабардар ету;

- қонақтарға ұсынылатын қызметтерді таңдау құқығын беру.

Түркістан облысының агротуристік тартымдылық бойынша аудандарының жіктелуі біздің зерттеуіміз бойынша маңызды саналады. Облыс құрамында 14 аудан орналасқан. Олардың туристік тартымдылығы түрлі факторларға тәуелді. Мысалы, Түлкібас ауданы өзінің керемет табиғи көрінісімен туристерді тартады. Аудан жеріндегі ауылдар туристерге бау-бақша, бал өнімдерінен түрлі ұсыныстар әзірлейді. Демалыс аймақтарындағы үйлер, емдік-саулық орталықтары, бассейндер, атпен қыдыру қызметтері жолға қойылған. Бірақ, қазіргі таңда трендке ене бастаған глэмпинг (шатыр) демалу қызметін ұсыну әлі дамымай отыр. Бірақ, түлкібас, Төле би аудандарының ауыл тұрғындары туризмнің арқасында жұмыс, жол, көлік қатынасы мәселелерін шешуге қол жеткізді.

Аудан аймағында жалпы құны 347 млн. теңгені құрайтын «Жайлау» емдеу-сауықтыру орталығы салынуда. Ол алдағы уақытта сыйымдылығы 100 орындық орталыққа айналып, 50 жаңа жұмыс орнын қамтамасыз ететін болады [10]. Ауданның табиғи ландшафты жылқы шаруашылығын дамыту мен оның өнімдерін жандандыруға қолайлы факторлар туғызады. Соның бірі саумалмен емдеу орталығы болып табылады. Саумал қазіргі таңда туристер мен жергілікті тұрғындар арасында үлкен сұранысқа ие. Осыған байланысты, Түлкібас ауданының орталығында саумалмен емдеу орталығын ашу жоспарлануда. Бұл агротуризмнің дамуын жаңа деңгейге шығаратыны ықтимал. Түлкібас ауданының әкімшілігінің хабарлауынша 2025 жылы ауданға 20 мыңнан астам туристерді тарту көзделінген және олардың 10% шетелдік болуы болжамдалынған.

Облыс аумағында жаңадан құрылған Сауран ауданының елдімекендеріндегі тарихи ескерткіштер мен киелі орындардың орналасуын ескере отырып, онда этнографиялық бағыттағы туристік көрмелер мен шағын нарықтардың даму перспективасы жоғары болып табылады. Ауылды аймақтарда қолөнер бұйымдары мен тарихи ескерткіштердің бейнелері бейнеленген бұйымдардан тұратын көрмелер мен дүкендерді алға жылжытудың факторлары Сауран, Отырар аудандарында мәнге ие.

Агротуризмді Түркістан облысының аумағындағы ауылдарда дамытудың негізгі бағыттарының санатына келесідегідей белгілерді жатқызамыз:

- Түркістан облысына туристік мақсатта келуші туристер ағымының артуы және олардың агротуризм нысандарына қызығушылығының ұлғаю үрдісі;

- ауыл туризмінде қызмет етуші нарық иелерінің кәсіби деңгейін жетілдіру;

- үй шаруашылығы өнімдерінің ассортиментін өсіру;

- органикалық егіншілікті дамыту;
- ауылды елдімекендерде шағын бизнес ұйымдарының санының артуы;
- жеке шаруашылық пен фермерлік шаруашылықтың ауылды аймақтардағы өндіріс көлемінің жүзеге асуын ұлғайту;
- жергілікті сәулет ескерткіштерін, халықтың өнері мен әдет-ғұрыптарының элементтерін сақтау және насихаттау;
- туристік қызметке аса көңіл бөле отырып, қызметтер саласының кеңеюін қамтамасыз ету.

Жоғарыда аталған бағыттардың ішінде халықтың әдет-ғұрыптарын сақтау және салт-дәстүр элементтерін бизнестік мақсатта қолданудың маңызы зор деп пайымдаймыз, себебі, Түркістан облысында еліміздегі негізгі салт-дәстүр ошақтары орналасқан және оларға қызығушы республика тұрғындарының саны жылдан-жылға арту үстінде.

Қорытынды

Қорытындылай алғанда, аграрлық туризм Түркістан облысының аумағындағы ауылды мекендерді дамыту мен өмір сүру деңгейін арттырудың маңызды элементі саналады. Пандемия цифрлық технологиялардың дамуына қозғалыс беріп, үкімет тарапынан бірқатар маңызды қадамдар жасалды. Осы инновациялық технологиялардың көмегімен облыс аумағындағы бау-бақша өндірісін дамыту және оған келушілердің санын ұлғайтуға тамаша мүмкіндіктер туып отыр.

Агротуризм ауылдық аумақтарда ұйымдастырылатын демалыспен бірге, ауыл шаруашылық жұмыстарына араласуға, жергілікті гастрономияны, қол өнершілікті дамытуға, ерекше қорғалатын табиғи аумақтарда ұйымдастырылатын экскурсияларға қатысуға мүмкіндік берері сөзсіз.

Біздің зерттеу жұмысымыздың пікірі бойынша агротуризм саласы Түркістан облысында жаңадан қалыптасып келе жатыр және болашақта үлкен перспективалық маңызға ие болып табылады. Бұл үшін, облыстың табиғи және адами ресурстары жеткілікті деңгейде әрі үкіметтік қолдау белсенді түрде жалғасуда. Осымен қатар, зерттеу барысында атап өткеніміздей жергілікті фермерлердің туристік фирмалармен қоян-қолтық жұмыс атқаруына ақпараттық-кеңестік жәрдемдер қажет. Фермерлердің электрондық ресурстар арқылы өнімдерін насихаттау мен өткізу әдістеріне тың идеялар мен өзгерістерді түсіндіру жұмыстарын жүйеге қою да кезекті міндеттердің қатарынан саналады.

Түркістан облысында орналасқан қалалар сонымен қатар Батыс Қытай-Батыс Еуропа дәлізінің орналасуы, маңындағы ауылдар мен демалыс орындарының қызметіне деген сұранысты арттыратындығы сөзсіз. Себебі, озық дамыған шетелдік мемлекеттердің тәсілі бойынша қонақжайлылықтың қалыптасуына орай, үкіметтік жобалар жақын маңдағы елдімекендердің де даму картасын өзгертуге шешімдер қабылдайды. Біздің көзқарасымыз бойынша, облыс аумағындағы ауылдарда инновациялық агрокешендердің салынуы мен замануи ақпараттық-коммуникациялық технолоияларды тиімді қолдануға басым назар аударған жөн болып табылады.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Слинкова О. К. Агротуризм в системе мирового туристского рынка //Научный результат. Технологии бизнеса и сервиса. – 2017. – Т. 3. – №. 3. – С. 74-82.
2. Dehingia N., Raj A. Sex differences in COVID-19 case fatality: do we know enough? //The Lancet Global Health. – 2021. – Т. 9. – №. 1. – С. e14-e15.

3. Senapati N. et al. Global wheat production could benefit from closing the genetic yield gap //Nature Food. – 2022. – Т. 3. – №. 7. – С. 532-541.
4. Hirzel J. et al. Durum wheat grain production, grain quality, and plant nutrient concentration in response to different residue levels from two biannual crop rotations //Journal of Plant Nutrition. – 2021. – Т. 44. – №. 5. – С. 619-628.
5. Zhang Q. et al. Spatial spillover effects of grain production efficiency in China: Measurement and scope //Journal of Cleaner Production. – 2021. – Т. 278. – С. 121062.
6. Falkendal T. et al. Grain export restrictions during COVID-19 risk food insecurity in many low-and middle-income countries //Nature Food. – 2021. – Т. 2. – №. 1. – С. 11-14.
7. Смагулова Ш. А. Инвестициялар Қазақстанның АӨК-ін дамытудың ынталандырушы факторы ретінде //Проблемы агрорынка. – 2021. – №. 4. – С. 31-40.
8. Шокан Р., Каменова М., Аймурзина Б. Агротуризм как перспективное направление развития сельских территорий //Проблемы агрорынка. – 2023. – №. 2. – С. 62-70.
9. Ауыл тұрғындарына агротуризмді ұйымдастыруға арналған нұсқаулық // www.gov.kz URL: <https://www.gov.kz/memleket/entities/vko-altay-polyanskoe/press/news/details/703557?lang=kk&ysclid=lyquslphu4530854052> (дата обращения: 12 ақпан 2024).
10. Smagulova S. et al. Prospects for digitalization of energy and agro-industrial complex of Kazakhstan //International Journal of Energy Economics and Policy. – 2022. – Т. 12. – №. 2. – С. 198-209.

REFERENCES

1. Slinkova O. K. Agroturizm v sisteme mirovogo turistskogo rynka [Agrotourism in the global tourism market system] //Nauchnyi rezülat. Tehnologii biznesa i servisa. – 2017. – Т. 3. – №. 3. – С. 74-82.
2. Dehingia N., Raj A. Sex differences in COVID-19 case fatality: do we know enough? //The Lancet Global Health. – 2021. – Т. 9. – №. 1. – С. e14-e15.
3. Senapati N. et al. Global wheat production could benefit from closing the genetic yield gap //Nature Food. – 2022. – Т. 3. – №. 7. – С. 532-541.
4. Hirzel J. et al. Durum wheat grain production, grain quality, and plant nutrient concentration in response to different residue levels from two biannual crop rotations //Journal of Plant Nutrition. – 2021. – Т. 44. – №. 5. – С. 619-628.
5. Zhang Q. et al. Spatial spillover effects of grain production efficiency in China: Measurement and scope //Journal of Cleaner Production. – 2021. – Т. 278. – С. 121062.
6. Falkendal T. et al. Grain export restrictions during COVID-19 risk food insecurity in many low-and middle-income countries //Nature Food. – 2021. – Т. 2. – №. 1. – С. 11-14.
7. Smagulova Sh. A. Investiciyalar Qazaqstannyn' AOK-in damytudyn' yntalandyrushy faktory retinde [Investments as a stimulating factor for the development of the agro-industrial complex of Kazakhstan] //Problemy agrorynka. – 2021. – №. 4. – С. 31-40.
8. Shokan R., Kamenova M., Ajmurzina B. Agroturizm kak perspektivnoe napravlenie razvitiya selskih territorij [Agrotourism as a promising area of rural development] //Problemy agrorynka. – 2023. – №. 2. – С. 62-70.
9. Auyl тұрғындарына агротуризмді ұйымдастыруға арналған нұсқаулық [Guide to the organization of agritourism for rural residents] // www.gov.kz URL:

<https://www.gov.kz/memleket/entities/vko-altay-polyanskoe/press/news/details/703557?lang=kk>
(data obraşenia: 12 aqpan 2024).

10. Smagulova S. et al. Prospects for digitalization of energy and agro-industrial complex of Kazakhstan //International Journal of Energy Economics and Policy. – 2022. – Т. 12. – №. 2. – С. 198-209.

Н.У. АБИШОВ

PhD, аға оқытушы

Халықаралық туризм және меймандостық
университеті

(Қазақстан, Түркістан)

E-mail: abishov.nurzhan@iuth.edu.kz

А.У. АБИШОВА

э.ғ.к., қауымдастырылған профессор

М.Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан
университеті (Қазақстан, Шымкент)

13.10.23 ж. баспаға түсті.

21.11.23 ж. түзетулерімен түсті.

29.12.23 ж. басып шығаруға қабылданды.

N.U. ABISHOV^{1*}, A.U. ABISHOVA²

¹International University of Tourism and Hospitality

(Kazakhstan, Turkestan), E-mail: abishov.nurzhan@iuth.edu.kz

²South Kazakhstan University named after M. Auezov

(Kazakhstan, Shymkent)

MECHANISMS FOR THE DEVELOPMENT OF AGRITOURISM IN TURKESTAN REGION

Abstract. *The development of agrotourism in the Turkestan region is important for the development of not only the natural resources of rural areas, but also culture, national cuisine, history and traditions of the Kazakh people. This industry belongs to a potential topic that determines the directions of the future development of domestic tourism and agriculture. Agrotourism is a type of tourism that can be organized in rural areas, which in recent years, according to statistics, is in great demand among consumers. This sector is aimed at the economic growth of rural settlements, the preservation of ecosystems and cultural values, the development of territories, as well as providing solutions to issues such as infrastructure, unemployment in rural areas. Definitely, it will be useful to use the experience of European countries in the field of agrotourism for some regions of the Turkestan region. In this regard, the Turkestan region, one of the most developed regions of the country's agriculture, was chosen as the object of study of the scientific article.*

The goal - is to comprehensively identify the factors of socio-economic potential and propensity of the Turkestan region to agrotourism.

Research results - it was found that there are enough resources for the development of agrotourism in this area; it was noted that financial assistance to support some areas of agrotourism is sufficient from local government agencies; recommendations were analyzed and given on which areas have the highest opportunities for the development of agrotourism; the features of agrotourism as a successful tourist destination of agricultural entrepreneurship in general are shown.

Conclusions - due to the fact that the agro-tourism resources of the Turkestan region differ from other regions, the task of its professional development arises, for example, in the Almaty

region of Kazakhstan, the first mechanisms for the development of agro-tourism have been formed. Consider this, a detailed analysis of the resources of the agro-tourism potential of the region was carried out in the scientific work.

Keywords: *Turkestan region, rural tourism, agro tourism, economic analysis, tourist cluster.*

Н.У. АБИШОВ^{1*}, А.У. АБИШОВА²

¹Международный университет туризма и гостеприимства
(Казахстан, Туркестан), E-mail: abishov.nurzhan@iuth.edu.kz

²Южно-Казахстанский университет им. М. Ауэзова
(Казахстан, Шымкент)

МЕХАНИЗМЫ РАЗВИТИЯ АГРОТУРИЗМА В ТУРКЕСТАНСКОЙ ОБЛАСТИ

Аннотация. *Развитие агротуризма в Туркестанской области имеет важное значение для развития не только природных ресурсов сельских районов, но и культуры, национальной кухни, истории и традиций казахского народа. Данная отрасль относится к потенциальной теме, определяющей направления будущего развития отечественного туризма и сельского хозяйства. Агротуризм - это вид туризма, который может быть организован в сельской местности, который в последние годы согласно статистическим данным пользуется большим спросом среди потребителей. Этот сектор направлен на рост экономики сельских поселений, сохранение экосистем и культурных ценностей, развитие территорий, а также обеспечение решения таких вопросов, как инфраструктура, безработица в сельской местности. Однозначно, будет полезно использовать опыт Европейских стран в области агротуризма для некоторых регионов Туркестанской области. В этой связи, объектом изучения научной статьи выбрана Туркестанская область, один из наиболее развитых регионов сельского хозяйства страны.*

Цель - всестороннее выявление факторов социально-экономического потенциала и склонности Туркестанской области к агротуризму.

Результаты исследования - установлено, что ресурсов для развития агротуризма в данной области достаточно; отмечено что финансовой помощи на поддержку некоторых направлений агротуризма достаточно со стороны местных государственных органов; проанализированы и даны рекомендации относительно того, в каких районах наиболее высоки возможности развития агротуризма; показаны особенности агротуризма - как успешного туристского направления аграрного предпринимательства в целом.

Выводы - в связи с тем, что агротуристические ресурсы Туркестанской области отличаются от других регионов, возникает задача ее профессионального освоения, например, в Алматинской области Казахстана сформированы первые механизмы развития агротуризма. С учетом этого в научной работе был проведен детальный анализ ресурсов агротуристического потенциала региона.

Ключевые слова: *Туркестанская область, сельский туризм, агротуризм, экономический анализ, туристский кластер.*